

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
МОЛІКЕВИЧА Романа Сергійовича «Стан здоров'я населення Херсонської області (медико-географічне дослідження)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 - економічна та соціальна географія

1. Актуальність обраної теми дослідження, її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій, державними та галузевими науковими програмами

Здоров'я населення і фактори, що його зумовлюють, завжди було в центрі уваги представників різних галузей знань, у т.ч. географії. Якщо нещодавно якість життя людей визначалась мірою споживання товарів та послуг, то зараз все більшу увагу науковці приділяють аналізу нематеріальних чинників – стану здоров'я населення, безпеці життя людей тощо.

Дослідження медико-демографічної ситуації та стану здоров'я населення у світлі впровадження концепції сталого (збалансованого) розвитку є актуальним завданням суспільної географії. Збереження здоров'я окремої людини і соціуму загалом в Україні залишається першочерговим завданням, особливо у світлі погіршення демографічних показників, відчутного у всіх регіонах України постаріння населення. Крім того, проблеми збереження здоров'я потребують територіального осмислення з огляду на особливості соціально-економічного розвитку, соціокультурної та екологічної ситуації будь-якої окремо взятої території. Завдяки застосуванню суспільно-географічного підходу можливо встановити причини і наслідки сучасних медико-географічних тенденцій та існуючих проблем, охарактеризувати їх комплексно, розробити напрями збереження здоров'я. Вкрай актуальним є проведення даного дослідження на прикладі Херсонської області, де сформувалась досить складна медико-демографічна ситуація, яка пов'язана із зростанням захворюваності населення на злоякісні новоутворення та захворювання серцево-судинної системи, погіршенням стану здоров'я сільського населення, зростанням смертності. Зважаючи на це, дисертаційна робота Молікевича Р.С., присвячена дослідженню стану здоров'я населення регіону у взаємозв'язку з основними сучасними чинниками, що його зумовлюють, є своєчасною і науково значимою.

Дисертація Молікевича Р.С. має зв'язок з державними і регіональними програмами наукових досліджень, зокрема, безпосередньо пов'язана із науково-дослідною роботою, що виконувалася на кафедрі соціально-економічної географії Херсонського державного університету - науковими темами «Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку і планування територій Херсонської області» (номер державної реєстрації №

0111U007781 (2011–2014 pp.)) та «Фіторізноманіття як основа формування екомережі антропогенно-фрагментованого степового регіону» (номер державної реєстрації № 0114U002518 (2014–2015 pp.)).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертаційній роботі Молікевича Р.С., є обґрунтованими і достовірними. Їх обґрунтованість зумовлена використанням в якості основи дослідження теоретико-методологічних підходів, викладених у наукових працях провідних вітчизняних і зарубіжних учених з економічної і соціальної географії, а також у роботах медиків, демографів, економістів, соціологів. Список використаних літературних джерел нараховує 214 найменувань (С. 212–233), з них 8 джерел - англомовні.

Положення, що виносяться на захист, аргументовані аналізом достатньої за масштабом та глибиною інформаційної бази, зокрема, систематизованих автором даних офіційної статистики, звітних матеріалів, результатів проведеного автором анкетування населення області, а також існуючих і релевантних до теми дослідження нормативно-правових документів.

Обґрунтованість та достовірність висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження Молікевича Р.С. забезпечується чітким визначенням об'єкту та предмету дослідження, коректністю постановки мети та завдань, використанням адекватних і ефективних дослідницьких методів просторового аналізу, зокрема, порівняльно-географічного методу і методу картографічного моделювання, кореляційного аналізу, факторного та кластерного аналізу тощо.

Аргументованість і достовірність результатів дисертаційної роботи підтверджено їх апробацією на 7 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях та заходах.

У дисертаційній роботі Молікевича Р.С. присутні наукові результати і висновки, які характеризуються новизною. **Наукова новизна** одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

- з суспільно-географічних позицій розкрито сутність категорії «медико-демографічна ситуація» (с.44), розглянуто її взаємозв'язки із суміжними категоріями, близькими за змістом (с.38-44, рис.1.3);

- розроблено авторську методику медико-географічного дослідження стану здоров'я населення регіону з подальшим типологічним виділення груп адміністративних одиниць за схожими тенденціями медико-демографічної ситуації (с. 48-69, 103, рис. 1.5, 1.7); автором запропоновано використання в оцінці специфічних індикаторів – коефіцієнта ризику смертності від основних причин захворюваності та індексу демографічної напруженості (с.66, 68), а

також розроблено схему проведення анкетування серед населення області за квотною вибіркою та попередньо укладеною анкетною (рис. 1.6, Додаток Б, В);

- досліджено просторові особливості впливу на медико-демографічну ситуацію в Херсонській області природних передумов (с.72-88, рис. 2.1, 2.2, 2.3, 2.4), екологічних чинників та факторів природно-техногенної небезпеки (с. 88-98, рис. 2.5 – 2.9), а також формування медико-демографічних показників у зв'язку із статевовіковою структурою населення (с.98-103, рис. 2.12, 2.13), рівнем соціально-економічного розвитку адміністративних утворень області (с. 104-119, рис. 2.14, 2.17) та якістю життя населення (с.119-130, рис. 2.20, 2.21);

- розраховано ранговий індекс здоров'я для адміністративних одиниць області (с. 186, рис. 3.34), виділено та охарактеризовано типи територій в залежності від особливостей медико-демографічної ситуації (с. 189-191, рис. 3.37, 3.38);

- обґрунтовано пріоритетні напрями поліпшення стану здоров'я населення, відповідно до проведеної типологізації (с.193-201, табл. 3.3).

3. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Дисертаційне дослідження Молікевича Р.С. має науково-теоретичне та прикладне значення. Внесок дисертанта у теорію і методологію економічної та соціальної географії полягає у тому, що він суттєво удосконалив існуючі суспільно-географічні дослідження стану здоров'я населення, насамперед за рахунок важливих поняттєво-термінологічних уточнень, а також розробки методики кількісно-якісної оцінки стану здоров'я населення на рівні адміністративної області і включення у дослідження даних соціологічного опитування населення.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані органами державної та регіональної влади (зокрема, Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерством охорони здоров'я України, обласними, районними та міськими державними адміністраціями) для розробки стратегій соціально-економічного та демографічного розвитку, обґрунтування заходів щодо профілактики окремих видів захворювань. Відзначимо, що результати проведеного дослідження використані департаментом охорони здоров'я Херсонської обласної державної адміністрації у звітних документах і з метою вдосконалення моніторингу стану здоров'я населення (довідка № 04-08-449/0/16/024.1.2 від 02.08.2016 р.). Окремі результати роботи використовуються на факультеті біології, географії і екології Херсонського державного університету (акт впровадження результатів дослідження від 11.07.2016 р.) при викладанні навчальних дисциплін «Географія населення»,

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеності та оформлення

Дисертаційна робота Молікевича Р.С. є цілісним науковим дослідженням, у якому отримано наукові та практичні результати. Структура дисертаційної роботи відповідає поставленій меті та завданням. Логіка побудови є коректною та несуперечливою. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі дисертації викладено теоретико-методичні засади медико-географічного дослідження стану здоров'я населення, зокрема: розглянуто історичні передумови та етапи становлення медико-географічних досліджень в Україні (с. 11-30), обґрунтовано основні поняття і категорії медичної географії (с. 31-46), розроблено методiku медико-географічного дослідження стану здоров'я населення регіону (с. 46-69). На особливу увагу заслуговує авторська схема етапів розвитку медико-географічних та геодемографічних досліджень, на основі їх орієнтування на спільній проблематиці (с. 30, рис. 1.2).

У другому розділі розглянуто умови та фактори впливу на стан здоров'я населення Херсонської області та здійснено їх медико-географічну оцінку. Автором визначено ключові природні передумови впливу на здоров'я населення, виділено найбільш вагомі специфікації, що мають високу амплітуду диференціації на території області, а саме аномалії магнітних полів та рівень мінералізації ґрунтових вод (с. 72-88), змодельовано ризики виникнення природно-вогнищевих хвороб на території області (с. 87). Окремо розглянуто екологічні чинники і фактори природно-техногенної небезпеки (с. 88-98). Виявлено роль так званих «внутрішніх» факторів у формуванні медико-демографічної ситуації (с. 98-104). Дано оцінку рівня соціально-економічного розвитку районів, та впливу його основних характеристик на формування медико-демографічної ситуації (с.104-119). Розглянуто роль окремих характеристик якості життя населення, які найтісніше пов'язані зі станом здоров'я населення (с.119-130).

У третьому розділі дисертаційної роботи подана інтегральна оцінка стану здоров'я населення Херсонської області. Здійснено компонентно-територіальний аналіз стану і тенденцій формування медико-демографічної ситуації (с. 134-166), проаналізовано територіальні особливості народжуваності, смертності і захворюваності населення. Викладено результати аналізу даних анкетного опитування населення у контексті якості його життя і здоров'я (с.167-183). Проведено типізацію адміністративних районів області за рівнем суспільного здоров'я та особливостями медико-демографічної ситуації (с. 184-192). Як результат, автором сформульовано пріоритетні напрями забезпечення збереження здоров'я і поліпшення медико-

демографічної ситуації у Херсонській області (с. 193-201).

Оформлення дисертаційної роботи відповідає Основним вимогам до кандидатських дисертацій. Наведені у роботі картосхеми і величезний фактичний матеріал у додатках сприяють кращому сприйняттю результатів проведеного просторового аналізу стану здоров'я населення та умов і факторів впливу на нього у Херсонській області.

5. Дискусійні положення дисертаційного дослідження, зауваження та пропозиції

Окремі положення дисертаційного дослідження викликають зауваження або носять дискусійний характер. Зокрема:

- 1) Хотілось би побачити врахування повікових коефіцієнтів смертності та їх вплив на формування розвитку населення регіону.
- 2) Бажано б було провести порівняльний аналіз основних показників стану здоров'я регіону з загально-національними, обгрутувати причини їх відмінностей.
- 3) Бажано було б дати прогностичну оцінку розвитку стану здоров'я населення Херсонської області.
- 4) В методиці інтегральної оцінки стану здоров'я населення регіону і типізації його адміністративних районів бажано було б враховувати генетичні типи заселення та їх вплив на розвиток населення регіону.

Разом з тим, висвітлені зауваження не знижують позитивної оцінки дисертації.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження відображено у 17 наукових працях, у тому числі 6 статтях у вітчизняних наукових фахових виданнях, двох статтях у зарубіжних періодичних виданнях, загальним обсягом 8,1 друкованих аркушів (в т.ч. 7,6 належать автору особисто). Опубліковані праці достатньою мірою відображають основні наукові положення і висновки дисертації.

7. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст автореферату є ідентичним зі змістом основних положень дисертаційного дослідження. Винесені до нього положення є основними.

8. Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» та інших нормативних актів МОН України

Дисертація відповідає пунктам 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 щодо дисертаційних робіт, які подаються на здобуття наукового ступеня кандидата наук та паспорту спеціальності 11.00.02 – економічна та соціальна географія.

9. Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Молікевича Романа Сергійовича «Стан здоров'я населення Херсонської області (медико-географічне дослідження)» присвячене актуальній темі, основні наукові положення та висновки є обґрунтованими та достовірними, достатньо висвітлені у публікаціях у фахових виданнях. Дисертація є завершеною самостійною науковою працею, в якій отримано нові результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання – обґрунтування теоретико-методичних засад медико-географічного дослідження стану здоров'я населення регіону і здійснення компонентної та інтегральної його оцінки на рівні адміністративних районів Херсонської області у зв'язку із сучасними чинниками впливу.

Автор дисертаційного дослідження – Молікевич Роман Сергійович - заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія.

Офіційний опонент -
професор кафедри економічної та
соціальної географії і туризму
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова,
доктор географічних наук, професор

В. В. Яворська

